

Nr 194.

Godkänd av första kammaren den 24 maj 1919.
Godkänd av andra kammaren den 24 maj 1919.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av väckta motioner om anslag till bedrivande av upplysningsverksamhet i kommunala ämnen.

(Statsutskottets utlåtande nr 111.)

Till Konungen.

I två inom riksdagen väckta likalydande motioner har hemställts, att riksdagen måtte besluta ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag på högst 100,000 kronor att användas till bedrivande av upplysningsverksamhet i kommunala ämnen läsåret 1919—1920 efter fastställande av bestämmelser för denna verksamhet på grundval av i motionerna angivna riktlinjer.

Till stöd för framställningen har i motionerna anförts följande:

»Genom beslutet vid 1918 års urtima riksdag demokratiserades det svenska samhällsskicket dithän, att faktiskt taget alla svenska män och kvinnor över 23 års ålder fingo del i det politiska och kommunala inflytandet. Från åtskilliga håll uttalades farhågor för att insikten i det allmännas angelägenheter inte vore så allmänt utbredd, som önskligt varit för ett ansvarsmedvetet deltagande av de nya väljaremassorna vid avgörande, särskilt av de kommunala angelägenheterna. Den kommunala självstyrelsen har hos oss vida större befogenhet i åtskilliga i det medborgerliga livet djupt ingripande förhållanden än vad fallet är i andra länder. Det måste därför vara ett samhällsintresse av allra första rang att få sörjt för en så vidsträckt och grundlig undervisning som möjligt bland de nya väljarna och — inte minst — att få den till stånd med det allra första.

Lyckligtvis finnes runt om i landet ett mycket starkt intresse för
Bihang till riksdagens protokoll 1919. 14 saml. Nr 194—199.

upplysningskurser i dessa frågor. Detta kan konstateras såväl av föreläsningssällskapen som, framför allt, av de stora folkföreningarnas bildningsorganisationer, till vilkas ledningar snart sagt dagligen ingå förfrågningar om litteratur, föreläsare, kurser och handledningar för självstudium i kommunala ämnen. Tyvärr äro möjligheterna i alla dessa hänseenden ytterst begränsade, varför det är nödvändigt, att statsmakterna snabbt och beslutamt träda emellan och skapa nya möjligheter för ett effektivt upplysningsarbete. Detta kan ganska lätt komma till stånd, tack vare att organ i stor utsträckning stå till statens förfogande för detta arbete i de statsunderstödda biblioteken, studiecirkelarna och föreläsningssällskapen. Vad som saknas är tillgång på litteratur och lärare, och i dessa båda avseenden kan staten bringa hjälp.

Vad först litteraturen beträffar, är det ett gammalt klagomål bland de för detta upplysningsarbete intresserade, att det är så svårt att få billiga tillfredsställande editioner av hithörande lagar och författningar. Visserligen utkommer då och då på något bokförlag en edition med de bestämmelser, som gälla utgivningsåret, men med de ständiga förändringarna — sådana beslutas ju nästan varje år — bli de så gott som genast föråldrade.

Bästa sättet att råda bot på denna brist vore, att Svensk författningssamling, om inte årligen, så dock med ej allt för långa mellanrum och åtminstone varje år, då mera genomgripande förändringar vidtagits, utgäve stora upplagor av hithörande lagar och författningar, naturligtvis med alla de förändringar iakttagna, som beslutats t. o. m. utgivningsåret. Sådana lagar och författningar äro de, som röra: kommunalstyrelse i stad och på landet, kyrkostämman och skolväsen, landsting, taxering och självdeklaration, den allmänna pensioneringen, fattigvårdsväsendet, alkoholistvård och rusdrycksförsäljning samt övriga områden under kommunala nämnders ledning och övervakning.

Men det är inte nog att dessa lagar och författningar komma ut till billigt pris, utan de måste också bokstavligen sättas i händerna på folkets breda lager. Då det nu uppväxande släktet genom fortsättningsskolornas undervisning i medborgarkunskap redan före utträdet i livet fått en god grundval lagd för insikterna i dessa ämnen, bli sådana utomordentliga åtgärder överflödiga. Men under de närmaste övergångsåren, innan fortsättningsskolorna ännu mera allmänt hunnit komma i gång och framför allt just nu, äro dessa åtgärder tvärtom nödvändiga.

Det enklaste sättet och samtidigt ett av de effektivaste är att genom bibliotekskonsulenterna i skolöverstyrelsen utdela de nämnda författningarna — jämte grundlagarna och vallagen — till alla de statsunderstödda folkskol- och studiecirkelbiblioteken. Samtidigt borde den av generaldirektören

i skolöverstyrelsen utarbetade översiktliga handledningen om de nya praktiska ungdomsskolorna medsändas, helst denna — efter vad vi inhämtat — föreligger i tillräckligt stort antal exemplar, som kunna ställas till förfogande utan någon som helst kostnad för det allmänna. Varje förordning borde vara kartonnerad för sig, dels för att en låntagare inte skulle kunna ha alla författningarna samlade hemma hos sig någon längre tid, utan möjlighet för alla de andra intresserade att komma åt någon av dem, dels för att så många låntagare som möjligt samtidigt skulle kunna sysselsätta sig med studium av olika delar av kommunalkunskapen. Det senare är av vikt därför, att bibliotekets låntagare på så sätt få material för samstudiet i en kurs eller cirkel omkring detta ämne.

Ty för ett verkligt utnyttjande av dessa editioner vore det nog nödvändigt att upprätta sådana kurser eller studiecirkelar, i vilka medlemmarna var för sig skaffade sig en handbok i medborgarkunskap som gemensam lärobok och handledning för att vid sammanträdena ha den däri på förhand förvärvade insikten som utgångspunkt för ett mera ingående studium av en speciell fråga i form av diskussion efter studieledarens eller någon annan medlems inledande föredrag. Studieledare kunde vara kommunalstämmans eller fullmäktiges ordförande, ordförande i kommunalnämnd eller annan styrelse i kommunen, folkskolläraren eller annan i kommunala värv kunnig och intresserad person. Mycket lämpligt vore, om staten efter mönstret av den ovan nämnda redogörelsen för de praktiska ungdomsskolorna läte utarbeta även en kommunal översiktsredogörelse, som kunde kostnadsfritt tillhandahållas bibliotek och kurser.

Sådana kurser och studiecirkelar av mycket gedigen art kunde lätt anordnas av de statsunderstödda föreläsningsföreningarna, bara de ifrågasatta editionerna av lagar och författningar bleve tillgängliga i biblioteken och för billigt pris även i bokhandeln. Enligt bestämmelserna för statsunderstödet tilldelning kan detta utan vidare tagas i anspråk för kurser av här ifrågavarande slag.

Men längre än föreläsningsföreningarna nå de folkliga statsunderstödda studiecirkelarna, som nu uppgå till över 1,600 i hela landet. Dessa skulle säkert för en nog så ringa ersättning kunna få någon kompetent, kommunalt intresserad person att leda en sådan kurs några månader med ett sammanträde i veckan, t. ex. 15—20 veckor. Om staten bidroge med en liten summa till varje kurs, skulle man på många hundra platser komma att göra stora ansträngningar för att bringa ihop de medel, som för övrigt behövdes.

Dessutom borde anslag också lämnas till de kommunala styrelser eller institutioner, som ville anordna sådana kurser. Även om anslagen måste

begränsas till en summa, som kunde förefalla nästan löjligt liten för att komma i betraktande vid utdelning till en av kommunen anordnad kurs, har dock erfarenheten från kommunens folk- och skolbiblioteksväsen visat, i huru hög grad den kommunala företagsamheten på dessa områden sporrats genom erhållandet av dessa små bidrag. Dessa kurser liksom föreläsningsföreningarnas komme nog i allmänhet att se ut på annat sätt än studiecirklarnas. Antagligen komma de att anordnas som föreläsningskurser, antingen ett par dagar med fem à sex föreläsningar om dagen eller också som enveckaskurser med en eller ett par föreläsningar varje kväll.

Komme sådana kommunala kurser till stånd i någon större utsträckning bara ett enda år, skulle de snabbt sprida sig med den vunna erfarenheten om deras metoder och arbetsresultat. Även om staten en del år framåt skulle finna sig böra understödja dem i deras egenskap av ett verkligt samhällsintresse, skulle utgifterna knappt behöva hålla sig uppe på samma höjd som det första året, då alla bibliotek skulle erhålla exemplar av alla viktigare lagar och författningar rörande kommunerna.

Det är svårt att exakt beräkna utgifterna för lagarnas tryckning och kartonnering i en upplaga på 3,000 exemplar — så många äro de statsunderstödda biblioteken — men summan torde inte behöva överstiga 25,000—30,000 kronor.

Troligen skulle man på ett år kunna få anordnat åtminstone 1,000 föreläsnings- och studiekurser i landet, även om anslaget till varje begränsades till högst 50 kronor. För att ha någon säkerhet för att intresse för kursen verkligen funnes, kunde en bestämmelse utfärdas, att statsanslaget finge uppgå till dubbla summan av de inkomster, kursdeltagarna själva på annat sätt kunde få ihop, dock högst 50 kronor. Dessutom borde också uppställas som villkor för anslagets utdelande, att minst 20 personer anmält sig till studiekurs eller 50 personer till föreläsningskurs samt att kursen skulle pågå minst 12 sammanträden eller föreläsningstimmar. Minst 20,000 medborgare skulle således ha genomgått 1,000 anordnade kurser.

Ansökningarna om anslag borde lämpligen insändas till skolöverstyrelsen i lämplig tid före anordnandet av kurs på hösttermin och vårtermin, således till två ansökningsdagar under året. De borde granskas och föredragas av föreläsningskonsulenten, som vid förslags uppgörande till utdelning av anslaget lämpligen kunde biträdas av representant från de statsunderstödda riksförbunden, antingen vald av dessa eller tillkallad av Konungen. Redogörelse för kursen borde insändas till skolöverstyrelsen omedelbart efter dess avslutande. Anses kontroll över kurserna uödvändig, skulle den kunna utövas genom folkskoleinspektör eller av Konungens befallningshavande utsedd inspektör.»

Riksdagen har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande i ämnet från skolöverstyrelsen ävensom från den hos överstyrelsen anställde föreläsningskonsulenten.

Den sistnämnde anför följande:

»Helt visst äro de i motionerna anförda skälen såväl för önskvärdheten av den ifrågasatta upplysningsverksamheten som för behov av statsunderstöd till densamma fullgiltiga.

Skall en dylik verksamhet kunna med framgång bedrivas och sålunda lämna nöjaktigt resultat, fordras nog, såsom motionärerna framhålla, tillfredsställande editioner av de lagar och författningar, som i föreläsningskurserna skola behandlas, och detta till så billiga priser, att kursdeltagarna själva kunna anskaffa nödiga exemplar. Och den anvisning motionärerna givit för dessa lagars och författningars utgivande synes vara praktisk och lätt att förverkliga utan synnerligen stora omkostnader.

Men jämte dessa lag- och författningstexter torde det vara av behovet påkallat, att en lämplig kommentar, med innehåll hämtat från sakkunnigas förslag, Kungl. Maj:ts proposition, utskottsutlåtandet och riksdagens skrivelse i ärendet till Kungl. Maj:t, utarbetas och till billigt pris tillhandahålles, på det att särskilt föredrags-hållare vid dessa kurser skola kunna orientera sig bättre i ämnet. Mot förslaget, att statsunderstödda föreläsningsanstalter och studiecirklar samt kommunala styrelser eller institutioner skulle kunna anordna föreläsningar och studiekurser för denna upplysningsverksamhet, torde intet vara att erinra.

Det ifrågasatta statsanslaget bör utgå utan hänsyn till i annan ordning beviljade anslag till populärvetenskapliga föreläsningar och studiecirklar.

Vad beträffar föreläsningarnas antal i varje kurs, synes det vara allt för högt tilltaget i motionärernas förslag. Därest detta bifolles, skulle det ställas allt för stora krav på dessa kursers ledare liksom också på deltagarnes intresse och uthållighet. Säkerligen skulle ett minimiantal av 6 föreläsningar vara tillfyllest, då man kan förutsätta, att kursdeltagarne skaffa sig den behöfliga litteraturen. Något hinder för att, där särskilt kompetenta föreläsare stå att erhålla, utöka timtalet bör ej finnas.

Det föreslagna statsbidraget till varje kurs, högst 50 kronor, är, synes det, tilltaget så lågt som möjligt. Detta belopp bör utgå till envar anordnare av en dylik kurs. I större kommuner bör anslag kunna erhållas till flera kurser, om tillräckligt intresse förefinnes och stadgade villkor fyllas.

Att uppställa som villkor att minst 50 personer skola anmäla sig till och även delta i en föreläsningskurs av detta slag, synes mig vara för mycket begärt. En hel mängd mindre kommuner och avlägset liggande byar skulle därigenom bli uteslutna från förmån av statsbidrag till dylika kurser. Och då det får anses sannolikt att framdeles som hittills många komma att finnas, som ej ha tillräckligt intresse för deltagande i kurser av detta slag, bör minimiantalet även av detta skäl sättas lägre. Ett minimiantal av 25 deltagare synes mig vara det högsta, som bör stadgas.

Det förefaller mig, som det skulle bli onödigt kostbart, därest kontrollen över kurserna skulle uppdragas åt vederbörande folkskoleinspektör, som för denna kontroll utövande finge företaga många resor. Och dessutom är deras tid strängt upptagen av deras nuvarande göromål. Mig synes lämpligare, att, såsom nu sker i de statsunderstödda föreläsningsanstalterna, det uppdrages åt länsstyrelserna att förordna inspektörer, som utan större tidsutdräkt äro i tillfälle taga kännedom om kurserna.

I anslutning till vad ovan yttrats och vad i motionerna föreslagits tillåter jag mig föreslå bland annat följande villkor för erhållande av statsbidrag:

- a) att kompetent ledare av kursen står till förfogande,
- b) att varje kurs omfattar minst 6 föreläsningar,
- c) att minst 20 personer anmält sig till studiekurs och minst 25 personer till föreläsningkurs i angivna ämnen,
- d) att fri lokal med nödig uppvärmning och belysning erhålles samt att minst 25 kronors kontant tillskott till varje kurs skaffas av anordnarna,
- e) att kortfattad redogörelse inom en månad efter kursens avslutande insändes till kungl. skolöverstyrelsen,
- f) att varje kurs är underkastad kontroll av en av vederbörande länsstyrelse förordnad inspektor, som intygar, att villkoren under a), b), c) och d) äro fyllda, innan statsbidraget uppbares.

Skolöverstyrelsens yttrande är av följande lydelse:

»Sedan genom beslut av 1918 års urtima riksdag medbestämmanderätten i samballets angelägenheter utsträcks till nära nog alla till myndig ålder komna medborgare, framstår det såsom ett samhällsintresse av största vikt, att åtgärder vidtagas i syfte att inom så vida kretsar som möjligt sprida kunskap om dessa angelägenheter, i första hand om de närmast liggande, de kommunala, och i samband därmed framkalla känsla av medborgerligt ansvar. Skola nämligen de medborgerliga rättigheterna kunna på rätt sätt utövas till hela samballets gagn och välfärd, krävas därför såsom nödvändiga förutsättningar medborgerlig insikt och medborgerlig ansvarskänsla. Det är också med tanken härpå som medborgarkunskap upptagits såsom obligatoriskt ämne på de nya fortsättningskolornas undervisningsplan. Dock kan denna undervisning icke anses vara helt tillfyllestgörande, ty dels torde det ännu dröja rätt många år, innan dessa skolor mera allmänt blivit upprättade, och dels måste undervisningen på det tidiga åldersstadium, varpå fortsättningsskolans lärjungar befinna sig, inskränka sig till det enklaste och lättfattligaste i fråga om hithörande förhållanden. Den medborgarkunskap, som fortsättningsskolan förmår meddela, kan sålunda betraktas endast såsom en grundval, på vilken sedan bör byggas vidare. En sådan mera omfattande undervisning i medborgarkunskap meddelas ju också i våra folkhögskolor, men ej heller denna undervisning kan anses fylla det föreliggande behovet, enär den kommer endast ett jämförelsevis ringa antal till godo. Under sådana förhållanden finner överstyrelsen en ordnad upplysningsverksamhet av den art, varom motionärerna hemställa, särskilt under den närmaste tiden, vara av behovet i synnerlig grad påkallad.

Beträffande motionärernas förslag, att den ifrågavarande upplysningsverksamheten skulle bedrivas dels med hjälp av de statsunderstödda biblioteken, därigenom att dessa sattes i stånd att tillhandahålla allmänheten för ändamålet lämplig litteratur, särskilt tillfredsställande editioner av hithörande lagar och författningar, dels i form av föreläsning- och studiekurser, anordnade av de statsunderstödda föreläsning-föreningarna och studiecirkelarna ävensom av kommunala styrelser eller institutioner, har överstyrelsen för sin del intet att erinra.

De anvisningar motionärerna givit beträffande åstadkommandet och spridandet av för ifrågavarande upplysningsverksamhet behövlig litteratur finner överstyrelsen i det hela vara praktiska och möjliga att genomföra utan allt för stora kostnader. Överstyrelsen vill dock framhålla såsom önskvärt, att, för den händelse redaktionen

av Svensk författningssamling, i enlighet med motionärernas förslag, skulle komma att tid efter annan utgiva samlingar av de i motionerna angivna lagarna och författningarna, upplagorna av dessa icke måtte begränsas till det antal exemplar, som beräknas åtgå endast för utdelning till de statsunderstödda biblioteken. Samlingar av detta slag skulle nämligen vara av synnerligen stort värde för ordförande, medlemmar och tjänstemän i olika kommunala styrelser och verk samt andra för kommunala angelägenheter intresserade personer och kunde därför utan tvivel bland dessa påräkna en avsevärd spridning. Ävenså skulle, såsom även av föreläsningskonsulenten framhålls i hans utlåtande, en för föreläsare och studieledare avsedd utförligare handbok i här ifrågakvarande ämnen vara av stort gagn och på ett verksamt sätt främja ifrågakvarande upplysningarbete.

I fråga om de föreslagna föreläsnings- och studiekursernas anordning ansluter sig överstyrelsen till vad föreläsningskonsulenten i sitt utlåtande därom anför. Överstyrelsen finner sålunda de av motionärerna föreslagna minimitalen för föreläsningar eller sammanträden inom en kurs och för deltagare i en föreläsningskurs vara allt för högt tilltagna och anser, att de böra sänkas från 12 föreläsningar eller sammanträden till 6 och från 50 deltagare till 25. Enligt motionärernas förslag skulle statsunderstöd till varje kurs kunna utgå med ett belopp motsvarande dubbla summan av de inkomster, som av kursanordnarna kunna från annat håll anskaffas, dock högst 50 kronor. Det sålunda föreslagna högsta beloppet synes emellertid överstyrelsen vara det lägsta som bör komma ifråga, om det skall bli möjligt att erhålla fullt kompetenta och i övrigt lämpliga kursledare. Förutom ett kontant tillskott till statsunderstödet torde kursernas anordnare även böra åläggas anskaffa fri lokal jämte nödig uppvärmning och belysning. Att låta den förslagna upplysningsverksamheten pågå utan någon som helst kontroll finner överstyrelsen icke vara tillrädligt. Lämpligast torde den för en kurs nödiga kontrollen utövas genom någon av vederbörande länsstyrelse förordnad inspektör, såsom fallet är med de statsunderstödda föreläsningsanstalterna. Att, såsom motionärerna alternativt föreslå, överlämna densamma åt folkskolinspektörerna finner överstyrelsen varken lämpligt eller möjligt, enär dessa redan förut äro strängt upptagna av dem åliggande göromål och en på sådant sätt ordnad kontroll dessutom skulle bli allt för tidsödande och därjämte onödigt kostsam. Det borde ock åläggas kursledare att inom viss tid efter kursens avslutande till skolöverstyrelsen insända en kortfattad redogörelse för kursens verksamhet och ekonomi.

För den händelse motionärernas hemställan skulle komma att av riksdagen bifallas, torde närmare angivna villkor och bestämmelser i fråga om statsunderstödet utgående böra fastställas.»

Motionärerna hava i ovanberörda motion framhållit önskvärdheten av ett mer allmänt utbredande av insikt i det allmännas angelägenheter, i all synnerhet i de delar av offentlig verksamhet, som beröra det kommunala livet. I denna fråga kan enligt riksdagens åsikt ej mer än en mening råda, och riksdagen delar till fullo den uppfattningen, att det är ett samhällligt intresse av utomordentlig betydelse att tillse, hurusom den med skyldigheter och ansvar förbundna rätt att deltaga i samhällets angelägenheter, som numera tillkommer de flesta till myndig ålder komma medborgare, motsvaras av möjligheter att kunna på ett för samhället gagnande sätt utöva densamma. Lika-

ledes är riksdagen ense med motionärerna därutinnan, att åtgärder med det snaraste böra vidtagas för att tillgodose det av motionärerna angivna syftemålet.

Tager man i betraktande de vägar, på vilka motionärerna vilja vinna detta syftemål, äro dessa två, om ock i viss mån med varandra jämnlöpande. Den ifrågasatta upplysningsverksamheten skulle nämligen bedrivas dels med tillhjälp av de statsunderstödda folkbiblioteken förmedelst tillhandahållande av för ändamålet lämplig litteratur, dels ock i form av föreläsningar och studiekurser.

Vad den sistnämnda sidan av upplysningsverksamheten beträffar, skulle de ifrågasatta kurserna anordnas i första rummet av de statsunderstödda föreläsningföreningarna, men därjämte av de statsunderstödda studiecirkelarna och av sådana kommunala styrelser eller institutioner, som ville anordna dylika kurser. I förra fallet skulle några särskilda extra kostnader icke uppkomma, enär enligt bestämmelserna för statsunderstöddets tilldelning detta kan utan vidare tagas i anspråk för kurser av här ifrågavarande slag. Beträffande de kurser, som skulle anordnas av studiecirkel och av kommunala styrelser eller institutioner, skulle däremot särskilda anslag erfordras.

Enligt vad riksdagen har sig bekant, har den statsunderstödda populärvetenskapliga föreläsningverksamheten sedan länge i viss utsträckning inriktat sig på meddelande av kurser och föreläsningar i just sådana ämnen, som motionärerna i sin framställning åsyfta. Att så, om ock i begränsad omfattning, redan skett finner riksdagen stå i överensstämmelse med hela denna verksamhets natur och ändamål. Det måste sålunda enligt riksdagens mening betecknas såsom en följdriktig utveckling, att den statsunderstödda föreläsningverksamheten än mer lägger sig vinn om de grenar av dess arbetsområden, som avse bibringande av allmänt medborgerliga insikter, och i ett större antal föreläsningsserier, än nu kan vara fallet, söker inrymma de sidor av kunskaperna om samhällslivets funktioner, som i motionen åsyftas. Kommer en sådan utveckling till stånd — och några svårigheter härutinnan torde ej möta — anser riksdagen, att de syftemål, motionärerna genom föreläsningar och kurser vilja vinna, på det organisatoriskt bästa och för statsverket ekonomiskt fördelaktigaste sättet ernås genom att inom den statsunderstödda föreläsningverksamhetens ram inrymmas jämväl den upplysningsverksamhet, för vilken motionärerna tänkt sig särskilda statsanslag. På samma gång man härigenom undviker allt för många till sina organisativa former olikartade grenar av den populära föreläsningverksamheten, vinner man genom att lägga den åsyftade upplysningsverksamheten på de nuvarande föreläsningföreningarna den fördelen, att sistnämnda verksamhet förlägges dit, där de största förutsättningarna förefinnas att göra densamma livskraftig och gagnande.

Givet är emellertid, att en upplysningsverksamhet allenast genom kurser och föreläsningar ej skulle kunna medföra önskvärt resultat, om ej erforderlig litteratur i lämpliga upplagor stode till buds. Motionärerna hava i sistnämnda hänseende givit åtskilliga uppslag, vilka synas vara förtjänta att tagas under närmare omprövning. Huvudvikten bör enligt riksdagens mening läggas därpå, att — förutom grundlagarna och vallagen — sådana lagar och författningar, vilka äro av större betydelse och avse ämnen, som falla inom den kommunala självstyrelsens områden, varda för allmänheten tillgängliga i billiga upplagor. Utgivandet genom sakkunnigas försorg av kommenterade editioner av lagen utav mer genomgripande och fundamental beskaffenhet är jämväl ett önskemål, som äger sitt fulla berättigande. Den ändamålsenligaste anordningen av nu berörda förhållanden torde emellertid icke kunna angivas utan en föregående närmare utredning. En sådan utredning bör avse dels på vad sätt dessa önskemål lämpligast skulle kunna realiseras, dels ock vilka lagar och författningar kunna anses vara av den natur, att deras utgivande för nu ifrågasatt syfte är erforderligt. Utredningen bör slutligen omfatta en plan över de för ändamålet nödiga kostnader.

Riksdagen får alltså anhålla, det Eders Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning *dels* på vad sätt och — förutom grundlagarna och vallagen — i vilken omfattning för kommunalförvaltningen mera betydelsefulla lagar och författningar må kunna i billiga upplagor göras för allmänheten tillgängliga, *dels ock* i vad mån utgivandet av lätt tillgängliga, kommenterade upplagor av lagar utav mer genomgripande och fundamental beskaffenhet anses böra lämpligen ombesörjas samt för riksdagen framlägga det förslag, som utredningen kan föranleda.

Stockholm den 24 maj 1919.

Med undersätlig vördnad.